

„არქეოლოგია“ საქართველოს უნივერსიტეტის სამეცნიერო ჟურნალი

„არქეოლოგიის“ მეორე ნომერი წარმოადგენს ინტერვიუს ცნობილ ქართველ მეცნიერთან და საზოგადო მოღვაწესთან, თბილისის ივ. ჯავახიშვილის სახელობის სახელმწიფო უნივერსიტეტის პროფესორ-ემერიტუსთან, არქეოლოგ გურამ გრიგოლიასთან.

ბიოგრაფიული ცნობები:

პროფესორი გურამ გრიგოლია დაიბადა 1932 წლის 13 მარტს, ქ. თბილისში. 1955 წელს დაამთავრა თბილისის ივ. ჯავახიშვილის სახელობის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ისტორიის ფაკულტეტი. 1956-1977წწ. მუშაობდა ივ. ჯავახიშვილის სახელობის ისტორიის ინსტიტუტში; 1977-1982 წწ. საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის არქეოლოგიურ კვლევის ცენტრში; 1984 წლიდან არის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ლექტორი; ისტორიის მეცნიერებათა დოქტორი (1992), პროფესორი (1994). 1992-2006 წწ. ამავე უნივერსიტეტის არქეოლოგიის კათედრის პროფესორი; 2007 წლიდან თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ჰუმანიტარული მეცნი-

ერებების ფაკულტეტის არქეოლოგიის მიმართულების სრული პროფესორი; მისი გამოკვლევები, ძირითადად, ეძღვნება პირველყოფილი საზოგადოების ისტორიისა და ანტიკური ხანის საისტორიო გეოგრაფიულ პრობლემებს; სადაზვერვო მუშაობის შედეგად გამოავლინა მრავალი სხვადასხვა ხასიათისა და პერიოდის არქეოლოგიური ძეგლი; მისი მონაწილეობით გაითხარა – ბრილის სამაროვანი(1952-1953), ხოვლეგორა(1955-1957), წოფის(1957-1958), წონისა და ჯრუჭულის(1958-1963), ქვაჭარისა და სვანთა სავანის(1958-1965) მღვიმეები; ენგურის ხეობის ძეგლები(1963-1971); ხორშის ნეოლითური ნამოსახლარი (1966-1981) და სხვ.

პროფესორი გ. გრიგოლია ავტორია მრავალი პუბლიკაციისა და მონოგრაფიის, მონაწილეობდა მრავალ საერთაშორისო და ადგილობრივ სამეცნიერო კონფერენციაში. 2015-2017 წლებში იგი სამეცნიერო კონსულტაციას უწევდა საქართველოს უნივერსიტეტის სამშვილდის არქეოლოგიურ ექსპედიციას. მის მიერ ჩატარებული კვლევების შედეგად სამშვილდის ნაქალაქარზე ცალკე იქნა გამოყოფილი წოფი-სიონის კულტურულ წრეში შემავალი არქეოლოგიური მასალის ჯგუფი და შესაბამისად, სამშვილდის ნაქალაქარზე კიდევ ერთი არქეოლოგიური კულტურის არსებობა დადასტურდა.

ჟურნალი „არქეოლოგია“ ბ-ნ გურამს ჯანმრთელობას და კვლავაც ნაყოფიერ, სამეცნიერო მოღვაწეობას უსურვებს.

• ბატონო გურამ, რამ გადაგაწყვეტინათ არქეოლოგის პროფესიის არჩევა და ახლა რომ თავიდან ირჩევდეთ პროფესიას, მიიღებდით თუ არა იმავე გადაწყვეტილებას?

რთული კითხვაა, სხვათა შორის, და არც ისე იოლი სათქმელი. რამ გადამაწყვეტინა? მე თვითონ ისტორიკოსის ოჯახიდან ვარ. მამა ივანე ჯავახიშვილის სახელობის სახელმწიფო უნივერსიტეტის (მაშინ სტალინის სახელობის), პროფესორი იყო, საქართველოს ისტორიის სპეციალისტი და ბუნებრივია პირველ რიგში, ტრადიცია იყო ჩემთვის, მაგრამ რომ გითხრათ არქეოლოგიაზე ვგიჟდებოდი, ამას ვერ ვიტყვი. ჩემი სტუდენტობის დროს, ასეთი პრაქტიკა არსებობდა, მეორე კურსზე რომ გადადიოდი, აუცილებელი იყო ოცი დღე სამხედრო ბანაკში გაგეტარებინა და მეც წამიყვანეს ქობულეთში. ფიჭვნარში სამხედრო ბანაკი ზღვის სანაპიროზე იყო მოწყობილი და კარვებში ვცხოვრობდით. ზღვის სანაპიროს მდ. ჩოლოქიდან დაწყებული, ჩაქვისკენ და ბათუმისაკენ მთელ სიგრძეზე დიუნები მიუყვებოდა (ეს არის ქვიშის ბორცვისებური შემალბებები) სწორედ ამ დიუნებზე გვიტარდებოდა სამხედრო წვრთნები. გვათხრევინებდნენ თხრილებს ანუ „აკვაფებს“ რომ ეძახიან, სადაც აფარებს ჯარისკაცი თავს ბრძოლის დროს. ეს დაახლოებით ის ტერიტორიაა, სადაც მდ. ჩოლოქი ზღვას ერთვის. ამ ადგილზე დღემდე წარმატებით მუშაობს ქობულეთ-ფიჭვნარის არქეოლოგიური ექსპედიცია პროფ. ამირან კახიძის ხელმძღვანელობით. გათხრებისას ხშირად გვხვდებოდა კერამიკული ნატეხები, მაშინ ჯერ კიდევ გამოუცდელმა სტუდენტმა, ბევრი არაფერი ვიცოდი არქეოლოგიის შესახებ, მაგრამ მაინც ვიგრძენი, რომ ეს იყო რაღაც მნიშვნელოვანი მასალა წარსულის შესახებ. რამდენიმე ნატეხი ჩამოვიტანე თბილისში და სიმონ ჯანაშიას სახელობის მუზეუმში, ანტიკური ხანის სპეციალისტს ქალბატონ ნინო ხოშტარას ვაჩვენე. მას მასალა ძალიან მოეწონა და აღნიშნა, რომ მსგავსი ნივთები მოპოვებული ჰქონდა ურეკში მუშაობის დროსაც. ასე მოხდა ჩემი პირველი, უნებლიე, შეხება არქეოლოგიასთან და ამის შემდეგ გამიჩნდა სურვილი ჩავბმულიყავი არქეოლოგიურ საველე სამუშაოებში. ამავე პერიოდში ალპინიზმითაც ვიყავი გატაცებული. ჩემ დროს უნივერსიტეტის უმაღლესი სკოლა არა მარტო განათლების, არამედ სპორტული ნიჭის გამოვლენის საშუალებასაც იძლეოდა. (მაშინ აკად. ნიკო კეცხოველი იყო ჩვენი რექტორი). ის დიდ მნიშვნელობას ანიჭებდა თითოეული სტუდენტის სრულყოფილ ფიზიკურ განვითარებას. სწორედ ამიტომაც, პირველი კურსი რომ დავამთავრე, მწვერვალ ყუროზე და მეფის კალოზე გავემგზავრე. ასვლა ვახტანგ ქირიკაშვილის (ცნობილი ალპინისტი) ხელმძღვანელობით მოხდა, ხოლო იქიდან თბილისში მომავალი, შუა გზაზე შევხვდი ახალგაზრდა ალპინისტების ახალ ჯგუფს და მათ გავყევი მეფის კალოზე. იმ დროს ალპინიზმს მნიშვნელოვანი ადგილი ეკავა ჩემს ცხოვრებაში, ძალიან ვიყავი გატაცებული, მაგრამ რადგან ორივე სფერო - ალპინიზმი და არქეოლოგია წლის დროის ერთსა და იმავე მონაკვეთს, გაზაფხულსა და ზაფხულსა მოითხოვდა. მომიწია არჩევანის გაკეთება. თანდათანობით შევეშვი ალპინიზმს და გადავერთვე არქეოლოგიაზე. პირველი ჩემი გასვლები საველე სამუშაოებზე განხორციელდა ზემო რაჭაში. გამოჩენილი ქართველი არქეოლოგის პროფ. გერმანე გობეჯიშვილის ხელმძღვანელობით, ბრილის სამაროვანზე, 1952 წელს. შეიძლება ითქვას, რომ ბრილის სამაროვანი

მრავალფენიანი უნიკალური ძეგლია, რომლის ქრონოლოგიური ჩარჩოებში თავსდება შუა ბრინჯაოს ხანის კოლექტიური სამარხებიდან დაწყებულ, გვიანი ანტიკური ხანის ქვაყუთებითა და ორმო სამარხებით დამთავრებული. ბრილი მდებარეობს მდ.რიონის და მისი მარცხენა შენაკადის მდ. ზოფხითოს ხერთვისთან, რომლის სათავეებში ანთიმონის სამთო გამონამუშევრების შესწავლაში მივიღეთ მონაწილეობა.

ახლა რომ თავიდან ვირჩევდე პროფესიას, სერიოზულად დავფიქრდებოდი არქეოლოგიის არჩევაზე. არქეოლოგიის სფეროში ჩემი მრავალწლიანი (68 წელი) მოღვაწეობის გამოცდილება უფლებას მაძლევს, ხაზგასმით აღვნიშნო, რომ არქეოლოგია არ არის მარტო რომანტიკული მეცნიერება, თავისი ჰუმანიტარული და ფიზიკური შრომის მეთოდოლოგიური ნაზავით - ახალი აღმოჩენებითა და გამარჯვებებით გამოწვეული საზეიმო განწყობით, იგი მეცნიერების ერთ-ერთი რთული და მძიმე დარგია. ვინც აქეთ წასვლას დააპირებს, მას უნდა გააჩნდეს კარგი თეორიული ცოდნა, სასურველია მყარად ფლობდეს თუნდაც ერთ ევროპულ ენას, კარგია გააჩნდეს სპორტული მონაცემები, გაუძლოს ბუნების კაპრიზებს: სიცივეს, სიციხეს, წვიმას, ქარს და ა.შ. ეპიზოდურად აიტანოს სურსათისა და მედიკამენტების ნაკლებობა და არც თუ განებივრებული იყოს ფინანსური ანაზღაურებით.

• ბატონო გურამ ვინ იყვნენ ის ადამიანები და მასწავლებლები, რომლებმაც კვალი დატოვეს თქვენი განათლების საქმეში?

როგორც უკვე ითქვა, არქეოლოგიაში ჩემი პირველი მასწავლებელი პროფ. გერმანე გობეჯიშვილი იყო, რაჭველი კაცი, წარმოშობით სოფელი ღებიდან. პირველი სავლე პრაქტიკის შესანიშნავი სკოლა სწორედ მის ხელში გავიარე (ნასოფლარ ბრილის სამაროვანზე). ბევრი შეიძლება ითქვას აკად. ოთარ ჯაფარიძეზეც, როგორც პედაგოგზე და არქეოლოგიის გამოჩენილ მრავალდარგოვან მკვლევარზე. ცოტა ხნის წინ მას 96 წელი შეუსრულდა და მინდა ვუსურვო ბედნიერი და ნაყოფიერი ხანგრძლივი სიცოცხლე. პროფესორი გიორგი ნიორაძე მხოლოდ ერთი წელი გვიკითხავდა არქეოლოგიის შესავალსა და პირველყოფილი საზოგადოების ისტორიას. სამწუხაროდ 1952 წელს იგი გარდაიცვალა. ასევე ნამდვილად დაუვიწყარია აკად. ნიკოლოზ ბერძენიშვილთან გატარებული წლები არქეოლოგიისა და ეთნოგრაფიის ინსტიტუტსა თუ არქეოლოგიურ ექსპედიციებში: ხოვლეში, წოფში, გურიანთაში, აფხაზეთში, სვანეთში, კახეთში და ქართლში. ნიკოლოზ ბერძენიშვილი არ იყო ჩვეულებრივი არქეოლოგი; მე დღეს ძალიან ვნანობ, რომ სათანადოდ ვერ ვაფასებდით მას და ვუყურებდით როგორც ჩვეულებრივ მეცნიერ-მუშაკს. იგი იყო ნამდვილი მოვლენა, როგორი გაგება, როგორი კრიტიკული აზროვნება, როგორი პრობლემის დაყენება. ბატონ ნიკოსთან საუბარი იყო ყოვლისმომცველი და ამომწურავი, მას უყვარდა ახალგაზრდებთან საუბარი, მეგონა რომ ის სულ იქნებოდა ჩვენთან და არ ვჩქარობდი მისი საუბრების ჩანაწერების გაკეთებას. არა და ჩაიწერე, შე, ოხერო, რაზეც გესაუბრება ეს ბრძენი ადამიანი. ახლა კი ვნანობ, ზოგი რამ მახსოვს, მაგრამ ყველაფერი არ მაგონდება მისი საუბრებიდან. ასევე გავლენა მოახდინეს ჩემ ცხოვრებაზე ჩემმა მეგობრებმა აკადემიკოსმა დავით მუსხელიშ-

ვილმა, გიორგი ცქიტიშვილი, ტარიელ ჩუბინაშვილი, პროფესორმა ალექსანდრე კალანდაძემ და სხვებმა. ეს უკანასკნელი ძირითადად ბრინჯაოსა და ქვის ხანის სპეციალისტი იყო, მასთან ერთად აღმოვაჩინე წონას გამოქვაბული ერწოს ტბის თავზე და 4-5 წელი ერთად ვიმუშავეთ ამ ძეგლზე. 10 წელი ვთანამშრომლობდი ნიკო ბერძენიშვილის მეუღლესთან ნინო ბერძენიშვილთან, თუმცა უკვე ხშირად მიხდებოდა დამოუკიდებლად სტაციონალური ექსპედიციებისა თუ საძიებო სამუშაოების ხელმძღვანელობაც. ამის შედეგადაც რამდენიმე ასეული, სხვადასხვა პერიოდისა და ხასიათის, ძეგლი გვაქვს აღმოჩენილი საქართველოს სხვადასხვა კუთხეში.

• რომელ განსაკუთრებულ არქეოლოგიურ ექსპედიციას ან ძეგლს გამოჰყოფდით თქვენი მრავალწლიანი საველე-სამეცნიერო მოღვაწეობიდან და ასევე, თუ გაიხსენებთ რაიმე განსაკუთრებულ არტეფაქტს, რომელიც მიგაჩნიათ ყველაზე მნიშვნელოვან მონაპოვრად?

ყველაზე დასამახსოვრებელი ექსპედიცია, თვალსაჩინო და გამორჩეული ეს იყო ხოვლე გორას ნამოსახლარი, რომლის გათხრითი შესწავლა 1954 წელს დაიწყო და 1962 წლამდე გრძელდებოდა. მისი ხელმძღვანელი აკად. ნიკო ბერძენიშვილი, მოადგილე კი გიორგი ცქიტიშვილი იყო. ხოვლეს შესწავლაში აქტიურად მონაწილეობდნენ დავით მუსხელიშვილი, დავით ხახუტაშვილი, ტარიელ ჩუბინაშვილი, სანდრო კალანდაძე, დევი ბერძენიშვილი, თორნიკე ტატიშვილი, ალექსანდრე რამიშვილი და სხვ. იმ დროისათვის არც ერთი თაობის წარმომადგენელი არ ყოფილა, ხოვლეგორის შესწავლის საქმეში რომ არ მიეღო მონაწილეობა. ფაქტიურად ხოვლედან იწყება გორა ნამოსახლარების ძიება შესწავლა საქართველოში. ხოვლე იყო გორა ნამოსახლარი, რომელსაც თავისი მასშტაბებით, ფენათა სტრატეგრაფიით, ქვის არქიტექტურით, საზოგადოებრივი დარბაზებით, სამეურნეო სათავსოებითა და საკულტო სენაკებით კავკასიაში ანალოგი არ მოეპოვება.

ხოვლეს გორას ქვედა ნაწილში ქვის გალავანი ჰქონდა შემოვლებული, დაახლოებით 3 მეტრის სისქისა, მას გარედან შემოუყვებოდა 7 მეტრის სიღრმის თხრილი ქვით ამოშენებული კედლებით, მისი სიგანე 11 მეტრის იყო. გარდა ამისა, ამ გალავნის შიგნით ერთმანეთის გვერდით განლაგებული იყო, დიდი დარბაზები, პატარა სამეურნეო სათავსები და კერამიკული ვერძის თავებით დამშვენებული საკულტო ძეგლები. ასეთი არქიტექტურული დეტალებით დატვირთული მეორე ძეგლი არც ადრე ყოფილა აღმოჩენილი საქართველოს ტერიტორიაზე და არც მერე აღმოჩენილა საერთოდ კავკასიაში. მოპოვებული კულტურული მასალების მიხედვით ხოვლე დასახლებული ჩანს გვიან ბრინჯაოს ადრეულ ეტაპზე და განადგურებულია ძვ.წ V- IV საუკუნეებში. სამწუხაროდ, ხოვლეს დამახასიათებელი თავისებურება მასალის სიმწირეა, როგორც კერამიკის, ასევე ლითონის ნივთების სახით. როგორც ჩანს ჯერ მტერმა გაანადგურა ნამოსახლარი და რაც წასაღები იყო წაიღო, შემდეგ კი გადარჩენილმა მოსახლეობამ იქაურობა მთლიანად გაასუფთავა. მოპოვებული მონაცემების მიხედვით ხოვლე წინაკლასობრივი საზოგადოების ნაქალაქარის ნაშთს უნდა წარმოადგენდეს.

ხოვლე იყო არა მარტო სამეცნიერო არქეოლოგიური სკოლა, არამედ, ადამიანის წამდვილ მოქალაქედ ჩამოყალიბების სამჭედლო. აქ ადამიანი ტოვებდა ყოველგვარ უარყოფითს, რაც მას გააჩნდა, არასწორი აღზდის შედეგად, ოჯახში თუ სხვაგან. ჩემი აზრით, ასევე დიდი სამეცნიერი მნიშვნელობა გააჩნია წოფის არქეოლოგიურ ექსპედიციას (ხელმძღ. აკად. ნიკოლოზ ბერძენიშვილი) სადაც, წოფის ქედის სამხრეთ ფერდობზე, აღმოვაჩინეთ ე.წ. „შარანტის“ ტიპის ადრემუსტიერული ხანის დანგრეულ-დამარხული გამოქვაბული, რომლის მსგავსი ძეგლი შესაძლოა აქვე კიდევ არაერთი იყოს ჩამარხული, მასში ჩამარხულ ადამიანებთან ერთად. ასეთ ფაქტებს კი რა დიდი მნიშვნელობა გააჩნია ქვის ხანის არქეოლოგიისათვის გასაგებია, განსაკუთრებით, დმანისის აღმოჩენების შემდეგ. დასასრულს მინდა გავიხსენო კიდევ ერთი ფაქტი, რომელიც მართალია წოფთან დაკავშირებით არქეოლოგიის კატეგორიას არ განეკუთვნება, მაგრამ წოფში ჩვენი მუშაობა მაინც ნიშანდობლივ დაგვამახსოვრა. საქმე იმაშია, რომ წოფის მთის სამხრეთ კედელზე, კლდოვან ქარაფში შექმნილი შუა საუკუნეების სახიზარების დაზვერვების დროს, ერთ-ერთ მათგანში დავიჭირეთ არწივი, რომელიც შემდეგ თბილისის ზოოლოგიურ პარკს ჩავაბარეთ. ჩვენ მიერ აღმოჩენილ განსაკუთრებულ ძეგლებს შორის შეიძლება დავასახელოთ ეწერის ნამოსახლარი გორა და „ლეზიქვის“ ნეოლითური სადგომი ზემო სვანეთში. ასევე აშელ-მუსტიერული ხანის ღია სადგომი - „ბულულა“ გოდერძის უღელტეხილის ზემოთ, ალპურ ზოლში. ეს ძეგლი ადამიანის უძველესი ნაკვალევის აღმოჩენის პირველი ფაქტია ხსენებულ რეგიონში.

• **ბატონო გურამ, საქართველოს უნივერსიტეტის პროექტი „სამშვილდე“ შედარებით ახალგაზრდაა, მაგრამ სწრაფად და მიზანმიმართულად ვითარდება. რას ფიქრობთ საქართველოს უნივერსიტეტის ამ პროექტზე და ზოგადად, არქეოლოგიის სპეციალობის სტუდენტებზე.**

სამშვილდის ნაქალაქარი თავისი მდებარეობით (მდ. ხრამისა და მდ. ჭივჭავის ხერთვისი), მორფოლოგიური ნიშნებით, გეოლოგიური აღნაგობით, (ვულკანური წარმონაქმნები, მღვიმეები) მიწისზედა ისტორიული ძეგლებისა და წერილობითი წყაროების სიუხვით, საბედნიეროდ, შედარებით კარგად გადარჩენილი მონუმენტური ძეგლია. შესაბამისად, მისი შესწავლის სურვილი, სხვადასხვა დროს, არა ერთმა მკვლევარებმა გამოთქვა (ე. თაყაიშვილი, ლ მუსხელიშვილი და ა.შ.). მათ შორის ვიყავით ჩვენც, როდესაც 1957 წელს სამშვილდის ზედაპირული დაზვერვების დროს ჭივჭავის ხეობაში მოვიძიეთ მუსტიერული ხანის, ობსიდიანისგან ნაკეთები იარაღები (ანატკეცები, წვეტანები, სახოკები) და ხრამის ხეობიდან ამოვიტანეთ თბილელი ეპისკოპოსის ელისე საგინაშვილის სახელით ამოკვეთილი, პირღებულის მონასტრის ასომთავრული წარწერა, რომელიც მოგვიანებით გამოვაქვეყნეთ კიდევ. ასეთივე ეპიზოდური ხასიათისა იყო ჩვენამდე და ჩვენს შემდეგ სამშვილდის არქეოლოგიური შესწავლის მცდელობები, რასაც გააჩნდა თავისი ობიექტური და სუბიექტური მიზეზები. გულახდილად, რომ გითხრათ, ასეთ ფონზე, პირველად ძალზე თამამად მომეჩვენა საქართველოს უნივერსიტეტის მიერ ინიცირებული პროექტი „სამშვილდე“, რომელიც ძეგლის პერმამენტულ კვლევას ისახავდა მიზნად, პროფ. დავით ბერიკაშვილის

ხელმძღვანელობით. როგორც იტყვიან, გულმა რეჩხი მიყო, ე.ი. შევშინდი, ჩვენს წინაშე დაისვა კითხვები, შეძლებდა კი ეს ახალგაზრდა კაცი, სათანადო თეორიული ცოდნისა და სავლელ მუშაობის გამოცდილების მიუხედავად ამ რთული ძეგლის შესწავლის საქმის წარმატებით ხელმძღვანელობას? მონიხება კი სათანადო სპეციალისტები საქართველოს უნივერსიტეტში, გამოიხახება კი გათხრებისათვის საჭირო აუცილებელი რესურსები, შეიქმნება კი ქვეყანაში ამ პატრიოტულ-ისტორიული საქმიანობისათვის უნგარო, კეთილად განწყობილი ამინდი და ა.შ. დღეს უკვე სამშვილდის ნაქალაქარის შესწავლა მე-5 წელია მიმდინარეობს. აქ წამყვანი საქართველოს უნივერსიტეტის სამეცნიერო პერსონალია (ხელმძღვანელი პროფ. დ. ბერიკშვილი), პედაგოგიურ და კვლევით სამეცნიერო დაწესებულებიდან მოწვეულ სპეციალისტებთან ერთად. განსაკუთრებით სასიამოვნოა ის ფაქტი, რომ ყოველ წელს, სამშვილდის ნაქალაქარის შესწავლაში აქტიურად მონაწილეობენ საქართველოს უნივერსიტეტის არქეოლოგიის სპეციალობის სტუდენტები, რომელთა შორის უნდა დავასახელო შოთა თვალაძე, ბექა გირგვლიანი, ლევან კვახაძე, მარიამ გაბისონია, ნინო სარალიძე, ნიკა გაზდელიანი და სხვები. გათხრითი სამუშაოების პარალელურად ექსპედიცია სამიებრო სამუშაოებსაც აწარმოებს სამშვილდის „ქვეყანაში“, სადაც, არაერთი საყურადღებო ახალი ძეგლი იქნა აღმოჩენილი, დაწყებული ქვის ხანიდან - შუა საუკუნეების ჩათვლით. ექსპედიციის ერთ-ერთ მნიშვნელოვან წარმატებად უნდა ჩაითვალოს, ნაქალაქარის ტერიტორიაზე მოპოვებული ქვის მასალის მიხედვით, ე.წ. წოფი-სიონის ტიპის ნამოსახლარის არსებობის დადასტურება, რის შესახებ ადრე არაფერი იყო ცნობილი. სამშვილდის არქეოლოგიური ექსპედიცია კვლავაც აგრძელებს სავლელ-კვლევით სამუშაოებს და ვუსურვებ მას ახალ-ახალ აღმოჩენებს.

*ინტერვიუ მოამზადა
ლევან კვახაძემ*

*საქართველოს უნივერსიტეტის ხელოვნებისა
და ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა სკოლის IV კურსის არქეოლოგიის
სპეციალობის სტუდენტი*